

Plukovník gšt. Ing. Milan K u b e š a , CSc.

Způsoby použití Armády České republiky

Ve Vojenských rozhledech č. 2/97 byly zveřejněny dva důležité materiály mající přímý dopad na otázky související s bezpečností státu a jeho občanů v širokém slova smyslu, obranou státu a naší armádou. Jsou jimi dokumenty „Národní obranná strategie“ a „Záměr koncepce výstavby Armády ČR do roku 2000 s výhledem do roku 2005“.

■ **Národní obranná strategie** [1] [2], tvoří základ pro budování komplexního systému obrany České republiky. Systém obrany je však chápán tak, že jeho fungování není předurčeno pouze k obraně před vnějším vojenským ohrožením, ale „k obraně“ před celou škálou bezpečnostních rizik (tj. jak vojenského tak, i nevojenského charakteru). Je třeba mít při studiu tohoto dokumentu na mysli, že obrana je zde chápána jako **suma opatření zajišťujících jak vnější, tak i vnitřní bezpečnost státu**. Jde o zásadní změnu v porovnání s klasickým chápáním obrany ve vojenském slova smyslu. Tento dokument předpokládá vytvoření jednotného bezpečnostního systému státu. Je v něm charakterizováno určení jednotlivých složek ozbrojených sil ČR (viz [2] str. 8 a 9).

Podle mého názoru by vzhledem k výše uvedenému bylo logické, aby dokument nesl název „Národní bezpečnostní strategie“ nebo ještě lépe „Bezpečnostní strategie České republiky“. Nahrazením slova „obrana“ slovem „bezpečnost“ včetně jejich odvozenin by byl dokument srozumitelnější. Nehovořili bychom o „komplexním systému obrany“, ale přímo o „jednotném bezpečnostním systému“, který by podle návrhu ústavního zákona o bezpečnosti České republiky zahrnoval ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby. Vyváženě by však měla být v dokumentu věnována pozornost vedle ozbrojených sil i ostatním složkám.

■ **Záměr koncepce výstavby Armády ČR do roku 2000 s výhledem do roku 2005** [3] uvádí pravidla a kroky k tomu, aby nová Armáda ČR typu 2000 (AČR 2000) byla schopna dosahovat cílů a plnit úkoly stanovené v „Národní obranné strategii“. Vychází z pěti základních aspektů, přičemž aspekt „*druhy ohrožení, vůči kterým musí být AČR schopna účinně zasáhnout*“ pokládám za rozhodující. V souladu s názorem Ing. Karla Pezla (viz [5] str. 38) jsem přesvědčen o tom, že systém obrany státu musí být konstruován pro nejnepríznivější situaci. Z tohoto logicky vyplývá, že AČR 2000 musí být také postavena tak, aby v rámci tohoto systému byla schopna plnit své funkce v **nejnepríznivější situaci** vojenského i nevojenského ohrožení. V článku se chci poněkud hlouběji zabývat **způsoby** nebo **formami**, které bude nutné volit při zásahu AČR v různých druzích ohrožení. I tento (šestý) aspekt by měl být brán v úvahu při tvorbě AČR 2000.

Ohrožení a možný podíl AČR

„Záměr koncepce ...“ uvádí celkem osm druhů ohrožení, při kterých se předpokládá aktivní působení AČR. Při jistém zjednodušení (spojení „násilných akcí cizí moci“

Možný podíl AČR 2 000 na nasazení (varianta)

Obr. 1

s „teroristickými akcemi“) lze uvažovat o sedmi možných ohroženích (krizových situacích) při kterých by AČR působila. Při zařazení jednotlivých krizových situací do stavů státu lze variantně připustit, že (viz obr. 1):

- do mírového stavu (z hlediska ČR) lze zařadit „ohrožení základních hodnot demokracie a svobody občanů v jiných zemích ...“ (zkráceně OZHD);
- do nouzového stavu spadají „živelní katastrofy ...“ (katastrofy), „teroristické akce velkého rozsahu ...“ (terorismus), a konečně „rozsáhlé migrační vlny ...“ (migrace);
- do stavu ohrožení státu je možné zahrnout „rozsáhlé a závažné diverzní činnosti ...“ (diverze) a „hrozící agrese cizí moci ...“ (hrozba agrese);
- do válečného stavu patří „vojenské napadení cizí mocí ...“ (agrese).

AČR 2000 při asistenci

V různých typech krizových situací bude podíl prvků systému obrany různý. Z hlediska AČR lze variantně uvažovat tak, že při ohroženích č. 1, 2, 3, 4 bude podíl AČR na celkovém fungování systému pouze „asistenční“. Jinými slovy lze konstatovat, že AČR bude asistovat v rámci nadřazených vyšších forem nasazení sil a prostředků skupiny států (případ č. 1) nebo pouze v rámci ČR (případ č. 2, 3, 4). Nelze však vyloučit, že případy 2, 3, 4 mohou být řešeny také skupinou států.

Obrázek č. 2 znázorňuje, že AČR 2000 asistuje v případě ohrožení č. 2 tím, že vyčleňuje síly a prostředky ve prospěch integrovaného záchranného systému České republiky (IZS ČR) podle vyhlášky vlády č. 246/93. Při ohroženích č. 3 a 4 tím, že opět vyčleňuje síly a prostředky k posílení Policie České republiky podle Směrnice č. 7/1974 Ústředního věstníku.

Poněkud zvláštní asistence AČR 2000 při ohrožení č. 1 se liší především tím, že AČR by zřejmě vyčleňovala organické jednotky a útvary do vytvářeného mezinárodního kontingentu sil a prostředků. Případy 2, 3 a 4 by znamenaly pouze vyčleňování pracovních

Obr. 2: AČR 2000 při asistenci (varianta)

sil, dopravní a speciální techniky, resp. odborníků, jež by byly „rozptýleny“ v rámci IZS nebo Policie ČR. Nelze však vyloučit nasazení menších organických jednotek či útvarů, které budou řízeny výhradně svými vojenskými veliteli. Nasazení vojenských sil a prostředků v rámci červencových povodní však tímto příkladem není. Při nich si situace, zvláště nízká připravenost civilních řídicích struktur, vynutila vytvoření krizového štábu, kde rozhodující roli sehráli důstojníci AČR, kteří jsou v krizovém managementu cvičeni.

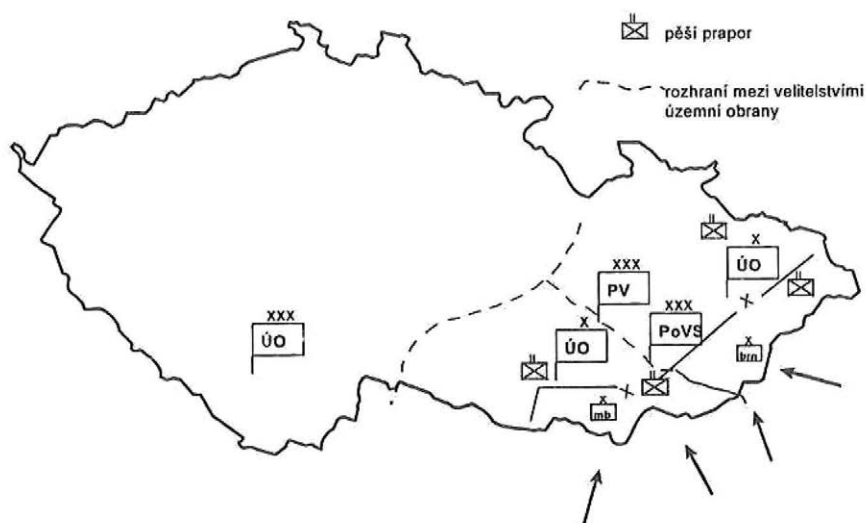
Nasazení sil a prostředků AČR v krizových situacích č. 1 až 4 je tedy pouhou **asistencí**, a tudíž hovořit o nějaké formě či způsobu nasazených sil AČR nelze. Půjde o způsob nasazení určených sil a prostředků státu či skupiny států a z tohoto hlediska je nutné vytvářet teorii společných operací. Podle mého mínění je třeba i z vojenského hlediska zkoumat a vytvářet teorii operačního (resp. vojenského) umění v komplexu všech nasazených sil. Účast vojenských odborníků ve společném vědeckém týmu je potřebná. Samostatné zkoumání této problematiky pouhými vojenskými odborníky by mohlo vést k nereálným výsledkům. Zatímco v případě krizové situace č. 1 je vytvořen systém přípravy vojsk, pro další případy krizových situací tomu tak není. Vzhledem k našemu očekávanému vstupu do NATO je potřebné nejen v AČR 2000, ale i u dalších prvků budoucího bezpečnostního systému ČR navést pořádek do systému přípravy, včetně společných cvičení. Červenové cvičení krizových štábů HEXAGRAN 97 bylo dobrým příkladem.

Jestliže připouštíme vyšší pravděpodobnost vzniku krizových situací č. 1 až 4 v porovnání s ostatními, lze učinit závěr, že „mírová AČR 2000“ by tyto předpokládané síly měla mít k dispozici. Je tomu tak? Nechť si čtenář odpoví sám.

AČR 2000 v uzávěře státní hranice

Při rozsáhlé a závažné diverzní činnosti koordinované se zjevnou přípravou agrese, tedy krizové situaci č. 5, bude zřejmě AČR hrát mezi ostatními prvky budoucího bezpečnostního systému rozhodující úlohu. Gestorem by mělo být Ministerstvo obrany ČR. Vzhledem k této úloze AČR by bylo možné hovořit o určitém způsobu či pojmenovatelné formě

použití zpravidla části AČR. V odborném tisku a diskusích se používají různá pojmenování této činnosti. Cílem činnosti nasazených sil a prostředků by bylo především omezit možnost pronikání diverzantů přes státní hranici na naše území. Dosažení tohoto cíle je však velmi komplikované zvažíme-li, že diverzanti mohou na naše území proniknout přes třetí stát, což by si vyžadovalo uzavřít státní hranici se všemi sousedy a zavést zvláštní přísný režim na letištích. Na první pohled je jasné, že pohraniční policie nemůže státní hranici sama uzavřít. V tomto případě by AČR úkol byla schopna v omezené míře zvládnout (tedy opět by zřejmě nebyla schopna uzavřít státní hranici se všemi sousedy). K zajištění bezpečnosti občanů by zřejmě bylo nutno obyvatelstvo z příhraničních oblastí evakuovat do vnitrozemí. Vnitrozemské úkoly při obraně důležitých objektů by zřejmě musely zůstat nadále v gesci ministerstva vnitra, resp. Policie České republiky. AČR by mohla i zde pouze asistovat.

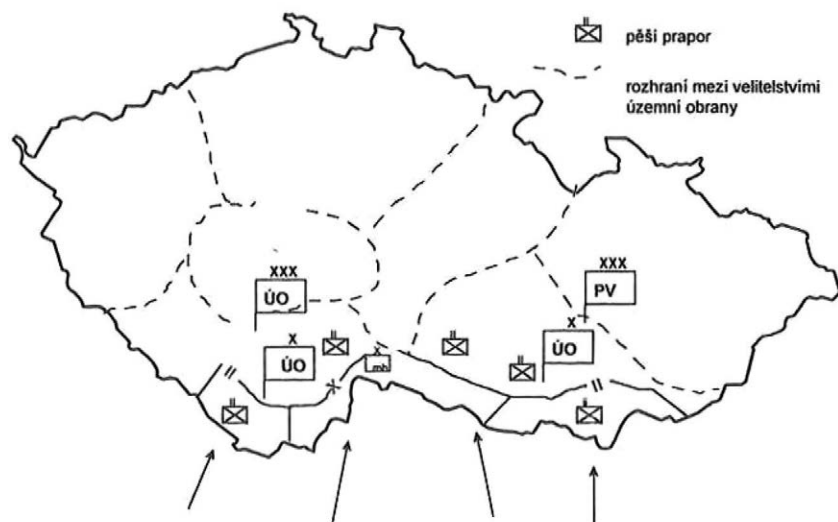

Obr. 3: Uzávěra státní hranice (varianta)

Na obrázku č. 3 a 4 jsou uvedeny možné varianty zasazených sil v uzávěře státní hranice. Ve variantě podle obr. č. 3 velí velitel pozemního vojska z posádky a může si vyčlenit pomocné velitelské stanoviště. Do podřízenost tohoto velitele jsou dána dvě velitelství územní obrany. Zasazenými silami jsou brigáda rychlého nasazení (brn), mechanizovaná brigáda (mb) a několik v předstihu mobilizačně rozvinutých praporů vojska územní obrany. Ve variantě podle obr. č. 4 velí velitel vojska územní obrany prostřednictvím dvou velitelství územní obrany. Do podřízenosti je mu dána jedna mechanizovaná brigáda (mb) pozemního vojska.

Jestliže připustíme tento způsob použití AČR 2000 v období „stavu ohrožení státu“, pak je nutné teorii operačního (resp. vojenského) umění pro tento případ zkoumat. Je nutné, aby AČR 2000 byla k této činnosti připravena. Policie ČR (případně další prvky budoucího bezpečnostního systému), by v příhraničním prostoru ve prospěch zasazených sil a prostředků AČR asistovala a musela by být podřízena armádnímu velení.

Opět je nasnadě otázka, zda předpokládaná organizační struktura AČR 2000 odpovídá možnému nasazení sil a prostředků v případě náhlého vzniku krizové situace č. 5.

Obr. 4: Uzávěra státní hranice (varianta)

Obranná operace AČR 2000

V článku podle [5] Ing. Karel Pezl se některých otázek použití AČR při obraně státu při agresi dotýká. Na některé otázky nemám totožný názor.

Dvě poslední uvažované krizové situace, a to č. 6 (při hrozbě /vojenské/ agresi cizí mocí) a č. 7 (při vojenské agresi cizí mocí) si žádají mimořádný způsob použití všech sil a prostředků bezpečnostního systému státu, čímž by mohla být **válečná operace** všech sil a prostředků budoucího bezpečnostního systému. V rámci ní bude plnit úkoly AČR formou nejsložitější, zpravidla po plném mobilizačním rozvinutí na válečné počty - **formou obranné operace AČR**. I všechny ostatní prvky bezpečnostního systému (ostatní složky ozbrojených sil - civilní ochrana ČR a hradní stráž, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby) fungují nebo jsou ve vrcholné pohotovosti k použití. AČR však bude sehrávat roli rozhodující, jelikož ona jediná disponuje prostředky, kterými může eliminovat, či snížit následky agrese. Všechny ostatní výkonné prvky budoucího bezpečnostního systému by hrály sice důležitou, ale přece jenom „asistenční“ úlohu vůči AČR. Jedině ve společném nasazení sil lze dosáhnout cílů národní obranné strategie.

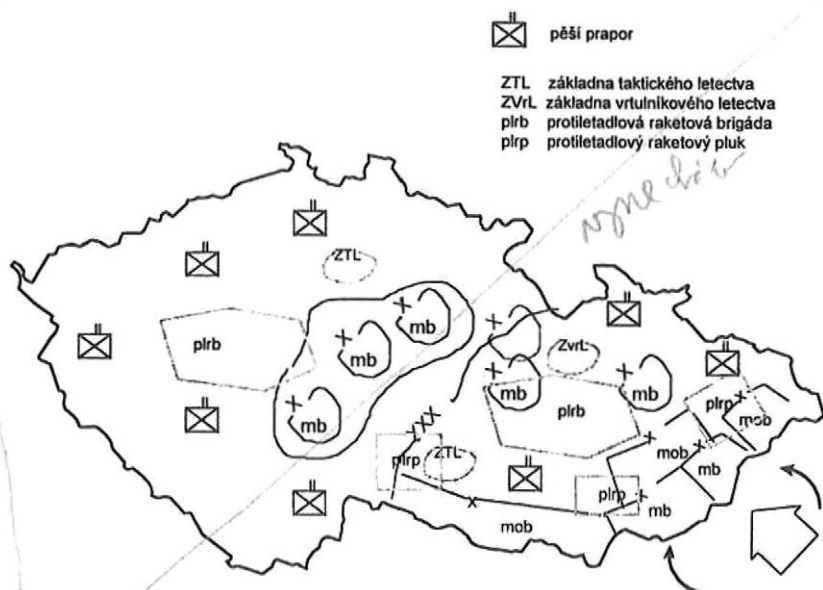
Obrannou operaci AČR lze charakterizovat jako souhrn operací, bojů, paleb, manévru a dalších činností vojsk vedených na celém nebo části teritoria státu a v určitém čase, sladěných podle jednotného záměru velitele AČR.

K zajištění nepřetržitosti a pevného velení vojskům, pružného manévru palbou a vojsky, jakož i ke sladěnému působení všech druhů vojsk s možností efektivní logistické podpory se **bojové svazky** a útvary musí uskupit prostorově, funkčně a účelově tak, aby byly co

největší překážkou armády agresora. Jde o vytvoření **operační sestavy AČR**, jež může zpravidla zahrnout:

- ▲ první operační sled (operační uskupení pozemních vojsk prvního sledu);
- ▲ uskupení vzdušných sil;
- ▲ druhý operační sled (operační uskupení pozemních vojsk druhého sledu);
- ▲ uskupení vojsk územní obrany;
- ▲ zálohu hlavního velení.

Schematicky znázorňuje možnou variantu operační sestavy AČR v obranné operaci **obr. č. 5**.

Obr. 5: Schéma operační sestavy AČR v obranné operaci (varianta)

Základní charakteristiku prvků uvedené operační sestavy AČR lze vyjádřit formou činnosti, způsobem velení a možným složením. V tabulce na **obrázku č. 6** lze vysledovat, že z hlediska svazů rozlišujeme:

- obrannou operaci operačního uskupení pozemních vojsk prvního nebo druhého sledu (stručněji) - **obránnou operaci pozemních vojsk**,
- protivzdušnou operaci vzdušných sil,
- útočnou operaci operačního uskupení pozemních vojsk druhého sledu (stručněji) - **útočnou operaci pozemních vojsk**,
- operaci k obraně teritoria uskupení vojsk územní obrany.

Z tabulky je také zřejmé, že jistým problémem je velení uskupení pozemním vojskům druhého operačního sledu v obranné či útočné operaci. Podle mého názoru nelogicky

asymetrické uspořádání pozemních sil pod velitelství pozemních vojsk a velitelství vojsk územní obrany místo dosavadního uspořádání do sborů komplikuje velení a nasazení vojsk. Podrobněji jsem se touto otázkou zabýval v [6].

Prvek operační sestavy	Forma činnosti	Veli	Možné složení
První operační sled	obránná operace pozemních vojsk	velitel pozemních vojsk	většina vševojskových brigád, menšina velitelství územní obrany
Uskupení vzdušných sil	protivzdušná operace vzdušných sil	velitel vzdušných sil	většina letectva a protiletadlového raketového vojska
Druhý operační sled	obránná nebo útočná operace pozemních vojsk	není jasné!	menšina vševojskových brigád, teritoriálně příslušné velitelství územní obrany (v obranné operaci)
Uskupení vojsk územní obrany	operace k obraně teritoria	velitel vojsk územní obrany	většina velitelství územní obrany, příp. i jedna vševojsková brigáda
Záloha hlavního velení	podle úkolu	velitel brigády	jedna až dvě brigády (včetně spojeneckých)

Obr. 6: Charakteristika činnosti prvků operační sestavy AČR (varianta)

Obranná operace AČR bude probíhat v čase, rozhodujícím činitelem bude agresor a jeho armáda. Charakter konfliktu může být z hlediska cíle, způsobu zahájení, způsobu (formy) vedení bojové činnosti a použitých sil a prostředků různý.

Z hlediska převažující činnosti vojsk lze rozlišovat tyto možné operační úkoly:

- odražení vzdušného a pozemního protivníka (od zahájení agrese po zahájení boje v taktickém pásmu obrany),
- bojová činnost o příhraniční prostor (do hloubky taktického pásma obrany),
- bojová činnost o operační pásmo obrany,
- provedení armádního protiúderu nebo bojová činnost v hloubce prostoru obrany aj.

V rámci těchto operačních úkolů budou plněny rozmanité takticko-operační či taktické úkoly jednotlivými prvky operačních sestav svazů nebo bojových sestav svazků.

Prostorem obrany AČR bude zpravidla celé území státu z důvodu možného a zpravidla překvapujícího napadení kteréhokoliv prostoru či objektu vzdušným protivníkem a použitím výsadek a diverzantů. Obr. 7 znázorňuje možné členění prostoru obrany AČR na dva základní třírozměrné prostory:

- obrany pozemních vojsk,
- obrany uskupení vojsk územní obrany (zázemí).

V rámci těchto obou prostorů jsou určovány prostory obrany a rozmístění pozemních sil, vzdušných sil, logistiky a dalších složek AČR s místy velení, koordinační čáry, klamné objekty, síť přísunových a odsunových cest, palebné čáry, čáry k zasazení do protiúderu a protiztečí atd.

Prostor obrany vzdušných sil (nebo také prostor protivzdušné obrany) může překrývat oba prostory obrany pozemních sil a dokonce ve svém třetím rozměru přesahovat státní hranici směrem k agresorovi.

Obr. 7: Základní členění prostoru obrany AČR (varianta)

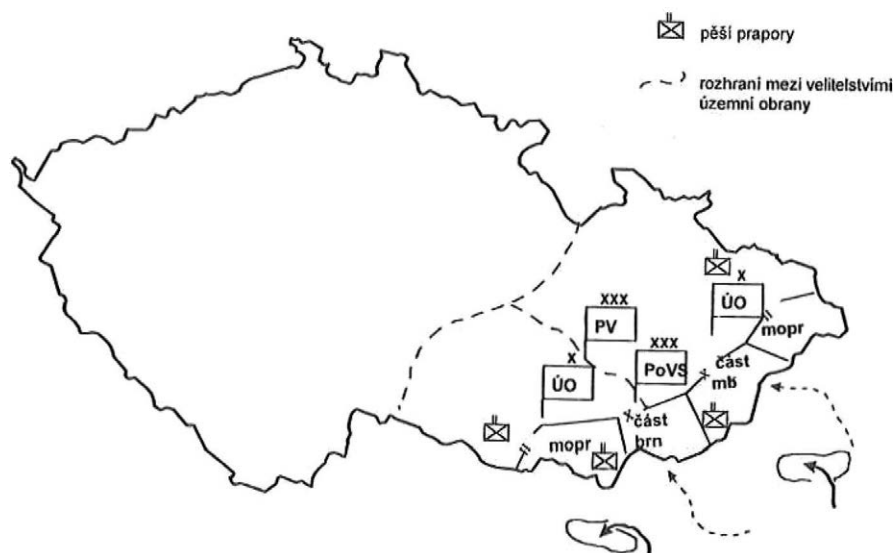
Zahájením agrese je obranná operace zahájena. Veškerá opatření, která tomuto předcházejí jsou vlastně přípravou AČR. Abychom však pochopení problematiky přípravy AČR k obranné operaci nekomplikovali: je účelné, abychom celé období přípravy AČR k obranné operaci chápali jako opatření prováděná na základě **směrnice „hlavního místa řízení“ (HMŘ) k provedení válečné operace**. Podle mého názoru je na místě, abychom rozlišovali opatření přípravy AČR k obraně v obecné rovině (výcvik, tvorba operačních plánů atd.) a opatření přípravy k obranné operaci AČR, což může být až po obdržení úkolu od nadřízeného orgánu, kterým je HMŘ. Zavádění pojmů „předběžná příprava“ nebo „bezprostřední příprava“ celou oblast jen zbytečně komplikuje. Pokud takto budeme chápat přípravu obranné operace AČR, lze ji obdobně jako vedení rozfázovat na časové úseky s převládající činností, např.:

- ◆ zplánování obranné operace (respektive vždy půjde jen o upřesňování předem zpracovaných obecných operačních plánů),
- ◆ mobilizační rozvinutí vojsk,
- ◆ operační rozvinutí vojsk,
- ◆ příprava prostorů obrany atd.

chyst! → navazuje na titul - j

Ještě k přikrytí státní hranice

Jde o zvláštní způsob použití vojsk spadající do období přípravy obranné operace AČR. Cílem je nedovolit pronikání nepřátelského průzkumu a diverzních skupin přes státní hranici do vnitrozemí, prokázat schopnost nebo odhodlání státu bránit se, klamat o operačním rozvinutí vojsk, a konečně vytvořit výhodné podmínky pro dokončení mobilizačního a operačního rozvinutí AČR v případě překvapujícího napadení protivníkem, což nemůžeme nikdy vyloučit.

Obr. 8: Přikrytí státní hranice (varianta)

Tedy jde o formu, kdy přechází AČR k obraně ohrožených úseků (zvláště přechodů) státní hranice silami jednotlivých mírově naplněných nebo i mobilizačně rozvinutých rot a praporů pozemních sil dislokovaných v blízkosti státní hranice.

Na obr. č. 8 je ukázána varianta možného velení a vyčlenění sil do přikrytí státní hranice (PSH). Vojskům velí velitel pozemního vojska prostřednictvím pomocného velitelského stanoviště a má v podřízenosti dvě velitelství územní obrany. Zasazená je část brigády rychlého nasazení, část mechanizované brigády a několik zmobilizovaných motorizovaných a příhraničních pěších praporů. Z hlediska cíle, velení a množství zasazených sil do PSH jde o dosti blízkou podobu s uzávěrou státní hranice. Možná mají mnozí čtenáři (kteří článek dočetli až sem) stejný pocit jako já. Osobně považuji pojem „uzávěra SH“ za náhražku PSH. Autoři pojmu zřejmě neměli dostatek poznatků o problematice PSH.

Provedu-li rekapitulaci způsobů (forem) použití AČR 2000 v různých krizových situacích (ohroženích), lze provést závěr, že půjde o obrannou operaci AČR a uzávěru státní hranice, která víceméně dubluje již dříve známou formu použití AČR, a tou je PSH. Ostatní způsoby jsou pouhými asistencemi AČR.

V každém případě by součástí mírové AČR 2000 měly být nasazení schopné prvky při ohroženích č. 1 až 5.

Literatura:

- [1] **Vojenská strategie České republiky.** Vojenské rozhledy č. 2/95.
- [2] **Národní obranná strategie.** Vojenské rozhledy č. 2/97.
- [3] **Záměr koncepce výstavby Armády ČR do roku 2000 s výhledem do roku 2005.** Vojenské rozhledy č. 2/97.
- [4] **Hodboš L.:** Ještě jednou k SPPR. Vojenské rozhledy č. 2/97.
- [5] **Pezl K.:** Řízení a velení při obraně státu. Vojenské rozhledy č. 3/97.
- [6] **Kubeša M.:** K otázníkům výstavby Armády České republiky. Vojenské rozhledy č.2/97.

Naše doba nás prostě nutí přijmout odpovědnost za svět jako celek. Nemůžeme si dovolit nedostatek solidarity mezi demokratickými zeměmi, musíme definitivně odvrhnout představu, že nepřátelé demokracie budou zastaveni politikou appeasementu – dostatečným varováním by nám měla být historická zkušenost mnichovské dohody. V bláhové víře, že se tak uchrání hrozby války, vydaly tehdy západní spojenci demokratické Československo nacistickému Německu, aby za to vzápětí samy draze zaplatily.

Václav Havel, Nová přítomnost 12/1997